

УДК 94 (676)

Ольга Мітькіна

АЛЖИРСЬКА КРИЗА ТА ПОВЕРНЕННЯ ДО ВЛАДИ ШАРЛЯ ДЕ ГОЛЛЯ

Стаття присвячена проблемі Алжиру, яка стала однією з причин падіння Четвертої республіки і підштовхнула Шарля де Голля повернутись до влади.

Ключові слова: алжирська криза, деколонізація, визвольний рух, міжнародна спільнота, незалежність.

Алжир займав особливе місце в системі французької колоніальної імперії. З 9,5 млн його населення 1 млн становили європейці, в основному французи. У руках останніх була зосереджена практично вся економічна й політична влада в країні. Протягом десятиліть (Алжир був завойований 1830 року) багатьом поколінням французів зі шкільної лави вселялась думка про те, що Алжир є невід'ємною частиною Франції й що захист інтересів країни на території африканського континенту – патріотичний борг кожного громадянина республіки [6, с. 24]. Саме тому, коли під керівництвом Фронту національного визволення Алжиру (ФНВ) почалося повстання проти французької влади, уряд відразу взяв курс на його придушення. Але всупереч очікуванням правлячих кіл війна затяглася.

Слабкість Франції після Другої світової війни, необхідність економічного та політичного відновлення країни, світовий антиколоніальний рух – все це вплинуло на розгортання алжирської національно-визвольної боротьби.

Ще у 1945 році в Алжирі розпочались вуличні маніфестації, під час яких демонстранти серед лозунгів висували вимогу надання незалежності країні. У 1949 році в Каїрі було створено штаб національно-патріотичного руху – Алжирський революційний комітет – під керівництвом Ахмеда Бен-Белли. В ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1954 року була здійснена серія нападів по всій території Алжиру. А ні преса, а ні місцеве керівництво, а ні сама метрополія не надали цьому інциденту великого значення. Тоді ніхто і не уявляв собі, що саме ця ніч стане початком майже 8 річної визвольної війни алжирського народу і що Алжир дійсно таки стане незалежним.

Надалі події стали розгортатись досить швидко. Організатори акції 1 листопада видали маніфест у якому оголошувалось про створення фронту національного визволення Алжиру (ФНВ), а метою його діяльності – незалежність Алжиру. Французький уряд направив війська для придушення повстання. Франсуа Міттеран, будучи Міністром закордонних справ заявив: “Алжир це Франція” [5, р. 40]. Франсуа Міттеран, як і більшість політиків та пересічних громадян Франції, розглядали Алжир як невід'ємну частину Французької Республіки. Але були прихильники й іншої думки, що зводилася до визнання неминучості й необхідності надання Алжиру незалежності. Зазначимо, що у 1954 році, у момент самого початку війни в Алжирі, майже ніхто, з французьких політиків та військових і чути про незалежність не хотів [11, с. 316].

Ці дві діаметрально протилежні точки зору зіштовхувались та одночасно переплітались у свідомості людей. На жаль, французьке керівництво не розуміло, що саме позиція придушення є їх основною помилкою, що боротьба алжирського народу була невід'ємною частиною світового деколонізаційного руху. Більше того, після отримання незалежності Тунісом та Марокко у березні 1956 року інші альтернативи були просто не прийнятні для Алжиру.

Війна швидко набула жорстоких форм. Командування французької армії було незадоволене політикою уряду. Адже останній з одного боку тримався курсу на

придушення національно-визвольного руху алжирців, а з іншого боку – за спиною армії вів секретні переговори зі ФНВ.

У своїй тактиці французький уряд поєднував військові акції із закликами до примирення на основі розширення свобод мусульманського населення країни, його “інтеграції” з білими колоністами та обіцянками юридично визнати в майбутньому Алжир і укласти з ним угоду про нові умови співіснування з Францією. У лавах армійської верхівки швидко росло переконання, що уряд взагалі нездатний розв’язати “алжирське питання”. Не зважаючи на великі фінансові видатки, які тягло за собою продовження війни, метрополія не мала наміру відмовлятися від своїх володінь (особливо після відкриття 1956 року нафтових родовищ в Сахарі).

Згодом алжирська криза стала однією з головних причин затяжної урядової кризи у Франції. Загострення політичної обстановки викликало пожвавлення в рядах практично завмерлого голлістського руху. Інтуїтивно голлісти зрозуміли, що, нарешті, настав той самий момент, коли Четвертій Республіці можна завдати вирішального удару. У той час коли лідер голлістського руху продовжував жити відлюдником у Коломбе, його прибічники розгорнули по всій країні широку кампанію за повернення де Голля до влади.

Керівний комітет невеликої голлістської партії “Соціальних республіканців” вирішив скористатися тим, що їхній представник Ж. Шабан-Дельмас займав пост міністра оборони, і домовились про направлення до Алжиру в якості офіційних осіб від міністерства голлістів Дельбека й Нейвирта. Основною метою діяльності посланників повинна була стати агітація за повернення до влади генерала де Голля, а також залучення на його сторону двох основних сил, що відстоюють гасло “французький Алжир” – ультраколоніалістів і командування армії. Сам де Голль зовні залишався байдужим до кампанії, розгорнутої його прихильниками, однак він пильно стежив за подіями. Наприкінці квітня у де Голля в Коломбе побував Дельбек і розповів йому про ситуацію в Алжирі. У своїх спогадах Дельбек наступним чином згадує їхню розмову: “У даний момент все можливо, мій генерал”, “Але армія? Ви думаєте, що вона за мене? Ви говорили про мене із Саланом?” [7, с. 118]. Де Голль часто робив вигляд, що він ні в що не вірить, але аудієнція, передбачена на 20 хвилин, тривала більше години. Взагалі тактика де Голля в ці дні була складною й таємничою. Ні перед ким він не хотів розкривати своїх карт. Навіть найближчі прихильники повернення де Голля до влади, старі, віддані йому голлісти, не мали чіткого розуміння планів свого шефа в алжирському питанні. Однак, з кожним днем ставало усе очевидніше, що генерал повний надій повернутися до влади.

Сусідні країни, Туніс та Марокко, частково намагались допомогти Алжиру, дозволяючи вільний переліт літаків Бен-Белли через їх повітряний простір. Більше того, на хвилі антиколоніалізму в Марокко відбулась жорстока різня французів, султан зі свого боку висловлював ярі протести французьким діям в Алжирі. У Тунісі ж у 1957 році Х. Бургіба збирався денонсувати фінансову угоду, яка пов’язувала його з Францією. Окрім того, все частіше і частіше траплялись постійні прикордонні інциденти, згодом туніська армія вже не перешкоджала просочуванню алжирських партизанів, тим більше, що Франція вимагала їх переслідувати. 8 лютого 1958 року французька авіація під час операції проти ФНВ бомбардувала туніське містечко. Реакція Тунісу була миттєвою. У Тунісі було закрито всі французькі консульства. А співробітників відправлено на батьківщину. Після чого, туніський президент Х. Бургіба відкликав свого посла з Парижу, який до речі повернувся на батьківщину через Коломбе де мешкав де Голль. Більше того Туніс звернувся зі скаргою до ООН. Але США та Великобританія домоглись скасування з’їзду Ради Безпеки ООН та запропонували свої “добрі послуги” для врегулювання конфлікту. Франція та Туніс погодились на цю пропозицію, чим уряд Гаяяна дозволив США та Великобританії втрутитись у північно-африканські справи. Це викликало різке невдоволення командування французьких військ в Алжирі, яке ще більше закріпилось у своїй позиції – уряд не здатен вирішити алжирську проблему.

Обстановка в Алжирі ще більше загострилася – президент республіки Рене Коті запропонував сформувати новий кабінет прихильникові переговорів з ФНВ П'єру Пфлімлену. 13 травня 1958 р., у день інвеститури нового прем'єра в будівлі Національних зборів був розв'язаний заколот [6, с. 25]. Паралельно з цим розгорталась подія і в Алжирі. Незадоволені політикою метрополії європейські колоністи Алжиру створили Комітет громадського порятунку, лідерами якого стали студентський, ватажок П'єр Лагайярд та впливовий промисловець і землевласник Робер Мартель. Комітет розпочав серед французьких солдатів пропагандистську діяльність, метою якої було переконати військових не виконувати ті накази Парижа, які вели, на думку змовників, до втрати Францією колонії. Під час траурної церемонії поховання вбитих партизанами французьких солдатів, що відбувалося в Алжирі 13 травня 1958 р., П. Лагайярд та Р. Мартель звернулися до зібраних на цвинтарі людей із закликом змінити “проалжйрську” адміністрацію країни. Захлинаючись від емоцій натовп вирушив до резиденції генерал-губернатора. Війська не чинили опору заколотникам, і до вечора влада опинилася в руках новоствореного Комітету громадського порятунку, очоленого генералом Ж. Массю. Крім нього, до складу комітету увійшли інші військові, а також П. Лагайярд і Р. Мартель. Метою своєї діяльності комітет оголосив збереження французької присутності в Алжирі.

П. Пфлімлен був затверджений на посаді прем'єр-міністра. Так почалися три трагічні тижні для Четвертої Республіки. На думку Н. Молчанова діяльність Шарля де Голля протягом цих декількох тижнів являла собою шедевр політичної стратегії й тактики. Саме в цей час де Голль найяскравіше проявив свої здібності політика, дипломата та людини дії [11, с. 327].

У першому комюніке Комітету громадянського порядку говорилося, що його члени “благають генерала де Голля перервати своє мовчання й створити уряд суспільного порятунку, здатного зберегти Алжир” [10, с. 76]. Саме в цей час де Голль вирішив сам вступити в гру й дуже швидко зайняв у ній головну роль.

Отже, увечері 15 травня генерал випустив з декларацією, у якій сповіщав, що має намір повернутися до влади: “Колись, у важку для нас годину країна довірилася мені, щоб я повів її до порятунку. Сьогодні, коли країна має нові випробування, нехай вона знає, що я готовий взяти на себе владу Республіки” [8, с. 52]. Генерал де Голль залишив у спадщину історикам незліченну кількість різних заяв і закликів. Але цей текст має особливе значення. У ньому винятково яскраво виявилися стиль і методи генерала: стислість і скритність. Без таємничості немає престижу, вважав генерал. В декларації 15 травня де Голль нічого не сказав про головне – про Алжир, навіть не згадав цього слова, він не засудив заколот, але й не приєднався до нього. Правда, своєю заявою він урятував заколот від провалу, давши йому реальну політичну перспективу. Ясно було одне: де Голль має намір взяти владу до рук. Він не висунув ніякої конкретної програми, замінивши її піднесеною абстракцією “порятунок” країни. Як висловився Н. Молчанов, він нікому нічого не обіцяв конкретно й у той же час обіцяв все й усім [11, с. 344].

Заколот в Алжирі ширився. Уряд у Парижі практично не діяв. Шарль де Голль 19 травня вже зібрав журналістів на прес-конференцію. О 3 годині дня він з'явився у великому залі “Пале д'Орсе”. Багато хто із присутніх не бачили генерала з 1946 року. Вони відзначили, що він постарів, посивів, постава стала грузною, голос став приглушеним. Раз у раз він надягав окуляри з товстими стеклами, які тепер постійно носив із собою. Журналісти побачили перед собою людину більш спокійну, ніж колись.

Де Голль ухилився від конкретних відповідей на питання щодо положення в Алжирі. Він підкреслив, що у випадку його повернення до влади хотів би одержати надзвичайні повноваження на формування кабінету. Максимум люб'язності генерал виявив до соціалістів, особливо до їхнього лідера Гі Молле, і зробив це не випадково. Адже у певній мірі саме в руках у соціалістів перебував ключ до влади. Де Голль чудово розумів, що правих (представлених у парламенті партією “Незалежних” і МРП) йому не доведеться довго вмовляти затвердити його в якості прем'єра. Про підтримку комуністів, які мали

150 мандатів, і думати було нічого. Тому позиція 95 депутатів Соціалістичної партії (СФІО) могла стати вирішальною.

Час ішов. Уряд не міг знайти вирішення алжирської проблеми. П'єр Пфлімлен опинився на роздоріжжі. Одні просили його покинути свій пост в ім'я національної єдності, інші – залишитися по тим же причинам. В Алжирі заколотники вирішили поквапити події. 24 травня вони організували заколот, аналогічний алжирському, на о. Корсика. У Парижі звістка про це викликала просто паніку. Стали поширюватися чутки про можливе висадження заколотників у метрополії й початку громадянської війни. В урядових колах схилились до того, що найкращим виходом з положення була б передача влади де Голлю [8, с. 53].

Тепер події розвивалися із запаморочливою швидкістю. Щодня й щогодини наближали Четверту Республіку до неминучої загибелі. У де Голля в Коломбе побував лідер партії “Незалежних” Антуан Піне. З листом до нього звернувся соціаліст Гі Молле. 25 травня побачитись з генералом умовили самого П'єра Пфлімлена. Пізно ввечері він на невеликій машині без належного прем'єрові ескорту таємно покинув свою резиденцію й направився в Сен-Клу. Там його вже чекав де Голль. П'єр Пфлімлен запропонував обеззброїти заколотників Алжиру й Корсики, після чого скликати нараду лідерів всіх партій для обговорення кандидатури де Голля на пост голови уряду. Генерал же зажадав, щоб йому була надана влада без будь-яких умов. Вони розсталися о другій годині ночі, так ні про що й не домовившись. “Діалогом глухих” назвав це побачення П. Пфлімлен, а де Голль, навпаки, заявив, що вони “розсталися друзями”. Шарль де Голль використовував зустріч із прем'єр-міністром для того, щоб представити її як початок формування свого уряду. Генерал повернувся в Коломбе о п'ятій ранку, відпочив кілька годин і о десятій сів за письмовий стіл, щоб написати свою наступну декларацію. О першій годині дня її вже передавали всі радіостанції країни. “Учора я почав звичайний процес, необхідний для створення республіканського уряду, здатного забезпечити єдність і незалежність країни...” [3, р. 28].

Така заява стала повною несподіванкою для депутатів і навіть для багатьох міністрів. 27 травня Бурбонський палац вирував, як щойно прорвавшийся гейзер. Одні говорили, що П. Пфлімлен капітулював у цю ніч. Інші – що де Голль його просто обвів навколо пальця. Сам прем'єр взагалі нічого не міг пояснити. Він заявив, що абсолютно нічого не розуміє. Незабаром П. Пфлімлен подав у відставку. Після цього на прохання президента республіки з генералом зустрілися голови обох палат парламенту Ле Трокер і Гестоном Моннервіль. Вони просили де Голля, щоб він сформував свій кабінет по існуючій практиці Четвертої Республіки. Однак, генерал твердо наполягав на тому, щоб йому були надані надзвичайні повноваження. Співрозмовники ні про що не домовилися. Тоді президент республіки сам вирішив покликати де Голля до влади.

Ранком 29 травня стало відомо, що Рене Коті направив послання двом палатам парламенту. О третій годині почалося засідання Національних зборів. Перед амфітеатром Бурбонського палацу з'явився Ле Трокер. Він попросив депутатів вислухати заяву президента. “У цю важку годину, – говорив Р. Коти, – я вирішив звернути свій погляд до генерала де Голля – найвідомішого з усіх французів і запропонувати йому сформувати уряд суспільного порятунку, який зміг би здійснити глибокі перетворення наших інститутів” [6, с. 25]. У цих словах полягала суть усього тексту. Наприкінці свого послання президент погрожував подати у відставку, якщо парламент висловиться проти уряду де Голля.

Дебати по інвестурі де Голля почалися 1 червня. Генерал просив Національні збори надати його уряду надзвичайні повноваження строком на півроку для того, щоб розробити нову конституцію й винести її на загальний референдум. Далі де Голль сформулював три принципи, на яких буде базуватися нова конституція: “загальне виборче право, поділ виконавчої й законодавчої влади, і звітність уряду перед парламентом”. У результаті “за” проголосували 329 депутатів: “незалежні”, МРП, “соціальні республіканці”, частина соціалістів і радикалів. 224 депутата голосували “проти”: комуністи, частина радикалів і соціалістів [7, с. 144].

У наступні два дні більшістю голосів депутати парламенту схвалили три представлених де Голлем законопроекти: про спеціальні повноваження в Алжирі, про новий порядок перегляду конституції, про надзвичайні повноваження уряду. Після цього обидві палати були розпущені. Четверта Республіка назавжди пішла в історію.

Одним з перших заходів, проведених де Голлем після його приходу до влади, була поїздка в Алжир. Він відправився туди, щоб “умиротворити” армію й ультраколоніалістів.

4 червня 1958 року де Голль поїхав до Алжиру. Коли він вийшов на балкон Будинку алжирського уряду, натовп ревів. “Потім у промові, що тривала декілька хвилин – писав де Голль – я кинув їм слова, які здавались спонтанними, але насправді були ретельно обдумані... “Я вас зрозумів”...” [12, с. 462]. Ця двозначність майстерно була подана натовпу. Після цієї промови у столиці де Голль вирушив у подорож країною. Де б він не був він завжди підкреслював, що армія це слуга країни, а Комітет громадянського порятунку – лише тимчасовий феномен.

8 червня 1958 року генерал повернувся до Парижу. Його перший візит до Алжиру був не більше ніж операцією по утриманню позицій, як стверджує англійський науковець Чарлз Уільямс. Перш за все він зрозумів, що вся система Комітетів суспільного порятунку була у політичному змісті створена на абсолютно нереалістичній основі. Люди, які їх очолювали здавалось не знали простого факту, що в Алжирі мешкає всього лише 1 мільйон європейців і більше 9 мільйонів місцевого населення. Таким чином, думка де Голля про те, що Франція не зможе утримати Алжир залишилась незмінною.

Другий візит до Алжиру де Голль здійснив на початку липня, але тепер він провів зустрічі не з натовпом населення, а з армією, розміщеною у військових частинах. Він відвідував гарнізони, вів розмови з молодими офіцерами, але відмовив у аудієнції військовій верхівці. Таким чином, позиція президента поступово ставала більш зрозумілою. Де Голль намагався отримати підтримку з боку армії.

Після повернення з Алжиру де Голль разом з міністрами свого уряду цілком присвятив себе роботі над проектом нової конституції. Він був закінчений до початку осені й винесений на загальний референдум, що відбувся 28 вересня 1958 року. Тепер центральною фігурою всієї французької політики ставав президент республіки. Важливо зазначити, що у новій конституції у статті, що регулює положення заморських територій, надавалось будь-якій французькій території за межами метрополії право на самовизначення та незалежність. Це ще раз підтверило наміри де Голля та стало конституційною основою подальшої долі Алжиру. 79,25 % французів відповіли “так” новому основному закону країни [1, р. 156]. Конституція ввійшла в силу. Народилася П’ята Республіка, що живе донині.

У грудні 1958 р. де Голль був вибраний на семирічний строк президентом республіки. На початку 1959 р. був сформований новий уряд. На пост прем’єр-міністра де Голль призначив свого вірного соратника Мішеля Дебре.

16 вересня 1959 р. він уперше заявив про право Алжиру на самовизначення. Генерал оголосив по радіо й телебаченню про результати своїх роздумів. У алжирській проблемі є три можливих варіанти рішення: повне відділення, інтеграція з Францією, або який-небудь з варіантів асоціації. Але вибір зроблять самі алжирці, як заявив генерал. Таким чином, самовизначення було поставлено на порядок денний. Формула “французький Алжир” тепер була забута.

Незабаром, у відповідь на це, “ультра” в алжирській столиці влаштували так званий тиждень барикад, жадаючи від уряду відмови від нової політики. Але де Голль продовжував узятий ним курс, не змінивши свого рішення.

В цей час ФНВ, у свою чергу, зробив вдалий дипломатичний хід, проголосивши 19 вересня 1958 року створення Тимчасового уряду Алжирської республіки, який миттєво було визнано Лігою арабських країн та комуністичними країнами Азії. Таким чином, міжнародність алжирського питання стала ще більш вираженою.

Деякі з соратників де Голля свідчать про суперечливу позицію лідера щодо алжирського питання до 1958 року. Після приходу до влади деякий час де Голль ратував за

асоційовані відносини з Алжиром. Інші ж стверджували, що де Голль повернувся до влади із твердим переконанням у тому, що Алжиру необхідно надати незалежність. Так чи інакше, Генерал розумів, що ідея незалежності Алжиру більшості була не по душі. Багато французів співчутливо ставляться до європейців Алжиру, яким у випадку його відділення доведеться виїхати. Тож президент діяв поступово і сприяючи еволюції поглядів французів та алжирців, схиляючи до думки надання Алжирові незалежності [4, р. 152].

Аргументи президента були несподівані й вагомими. “Прекрасно, що в нас у країні є французи з жовтою, чорною, шоколадною шкірою. Це говорить про те, що Франція відкрита всім расам... Але всі ці люди повинні залишатися найменшими меншостями, інакше Франція перестане бути Францією”. Нагадавши, що арабське населення збільшується з різкою швидкістю, а французьке майже не росте, генерал запитав: “Хочете мати араба-президента у Елісейському палаці? Я – ні”. До того ж, на думку де Голля, заморські території, що мають істотно більш низький життєвий рівень, стають для Франції “диявольським тягарем”. “І якщо ми не можемо їм запропонувати рівності, то дамо, принаймні, волю” [9, с. 23].

Також, він написав своєму синові “Алжирська війна це заноза в нозі Франції, яка заражає все тіло. Цей конфлікт безглуздий. Який заважає Франції зайняти своє гідне місце на політичній карті світу та Європи зокрема” [2, р. 82].

Європейські партнери Франції були збентежені тривалістю конфлікту. Німецький та Італійський уряди мали дружні відносини з Францією, але підкорились тиску громадської думки. Народи даних країн виступали з відкритими антиколоніальними маніфестаціями у підтримку боротьби алжирського народу. Американці теж зайняли сторону африканської країни. Більше того, перебуваючи у стадії холодної війни з Росією, США, підтримуючи Алжир, намагались вберегти ФНВ від “обіймів” Москви. І все ж таки, приїзд Кеннеді у листопаді 1960 року не зміг переконати Париж у швидшому вирішенні конфлікту на користь алжирців.

Москва зі свого боку вела свої політичні маневри. СРСР надавав алжирцям гуманітарну допомогу, де факто визнав Тимчасовий уряд Алжирської Республіки, але в той же час позитивно розглядали можливий шлях Шарля де Голля на придушення алжирського повстання.

Поступово ООН стає місцем міжнародних дебатів не дивлячись на те, що Франція продовжує не визнавати компетенцію ООН в цьому питанні. Франція зіштовхується з групою афро-азійських країн-членів ООН. Думка котрих враховувалась до того ж більшість з них визнали Тимчасовий уряд Алжирської Республіки.

У грудні 1960 року Генеральна Асамблея прийняла резолюцію згідно котрої визнавалось право алжирського народу на незалежність. Франція звичайно ж цю резолюцію відкинула, але де Голль запевнив, що рішення по Алжиру буде прийнято найближчим часом. Найгостріші суперечки точились з приводу того на скільки твердження Франції, що алжирське питання є проблемою внутрішньої політики держави, має право на існування. З протестами проти французької політики в Алжирі виступали арабські та азійські країни. Франції довелось докласти багато зусиль щоб уникнути винесення ГА ООН рішення про засудження Алжирської війни.

У середині 1960 р. він заявив: “Немає нічого дивного в тому, що випробовуєш ностальгію по імперії. У точності так само можна шкодувати про м’якість світла, що колись випромінювали лампи на маслі, про колишню пишноту вітрильного флоту, про чарівну, але вже не існуючу можливість проїхатись в екіпажі. Але не буває політики, що йде врозріз із реальністю”. Наприкінці року президент оголосив, що майбутній Алжир мислиться йому як держава зі своїм урядом. В 1961 р. в Алжирі спалахнув ще один заколот. Цього разу його розв’язали військові, що вимагали утримання Алжиру під французьким суверенітетом. Але де Голль був твердим у своєму рішенні. Заколот був подавлений.

За результатами референдуму 8 січня 1961 року 75,2 % проголосували за незалежність, що затвердило політичний курс Шарля де Голля по відношенню до Алжира.

Французька делегація, очолювана Жоржем Пампідю, вела секретні переговори з ФНВ в Евіані завдяки посередництву з боку шведів. 11 квітня на прес-конференції де Голль чітко висловився про свої наміри погодитись на алжирську незалежність, яку вони проголошували. Авіанські угоди було підписано 18 березня 1962 року, згідно котрих:

Алжир ставав суверенною та незалежною державою після ратифікації домовленостей;

Франція відмовлялась від своєї присутності в Сахарі;

Алжирські французи отримали гарантії для себе та свого майна;

Франція зобов'язувалась співпрацювати та допомагати новій державі.

Ця “війна без імені” отруїла останні роки Четвертої республіки, поділивши Францію на два табори. Що супроводжувалось осудженням міжнародної спільноти. Алжирська проблема стала фінансовим тягарем.

Більше того, холодна війна виявила залежність Франції у дипломатичній та військовій сферах, чим пояснюється французьке безсилля знайти третій шлях між двома блоками. Алжирська проблема відволікала від необхідності нагальних зусиль глибокої модернізації економіки підприємств після війни та участі у Європейській розбудові, де власне Франція займала місце одного з промоутерів.

Дії де Голля по витягуванню Франції з алжирського болота заклали основу для його авторитета як державного діяча. За чотири роки, з 1958 – по 1962, – він розігрував свої карти, використовуючи одночасно силу й хитрість, з якою його суперники не могли тягатись.

У “Військових мемуарах” де Голль писав: “Франція лише в тому випадку є справжньою Францією, якщо вона стоїть у перших рядах... Франція, позбавлена величі перестає бути Францією” [10, с. 70].

До 1962 року Алжирська війна абсорбувала всю енергію країни та перешкоджала будь-якій амбітній зовнішній політиці. Таким чином, після звільнення від цього тягара де Голль зміг присвятити свою діяльність своїм міжнародним планам відновлення величі Франції.

Список використаних джерел

1. *Alexandrov V.* Essays in contemporary history 1946-1990. – М.: progress publishers. – 1990. – 278 p.
2. *Dalloz Jacques.* La France et le monde depuis 1945. – Paris: Armand Colin, 1993. – 192 p.
3. *Gaulle Ch.* De Discours et messages. – Vol. 1. – Paris, 1971. – 352 p.
4. *Monnet Sylvie.* La politique exterieure de la France depuis 1987/ – Paris: Armond Colin, 2000. – 240 p.
5. *Vedrine Hubertd.* Francois Mitterend un dessein, un destin. – Paris: Gallimard, 2005. – 160 p.
6. *Арзаканян М. Ц.* Самый знаменитый из французов // Эхо планеты. – 1990. – № 42–43. – С. 24–25.
7. *Арзаканян М. Ц.* Де Голль и голлисты на пути к власти. – М.: “Высшая школа”, 1990. – 236 с.
8. *Арзаканян М.Ц.* Шарль де Голль // Вопросы истории. – 1991. – №2/3. – С. 48–57.
9. *Григорьев А.* Три вершины Шарля де Голля // Эхо планеты. – 1998. – № 1. – С. 22–25.
10. *Дубинин Ю. В.* О Шарле де Голле // Новая и новейшая история. – 2001. – № 1. – С. 70–78.
11. *Молчанов Н.* Генерал де Голль. – М.: “Международные отношения”, 1988. – 420 с.
12. *Уильямс Чарльз.* Последний великий француз. Жизнь генерала де Голля. – Москва: АСТ Ярмак, 2003. – 606 с.

Ольга Митькина

АЛЖИРСКИЙ КРИЗИС И ВОЗВРАЩЕНИЕ К ВЛАСТИ ШАРЛЯ ДЕ ГОЛЛЯ

Статья посвящена проблеме Алжира, ставшей одной из причин падения Четвертой республики и подтолкнувшей Шарля де Голля вернуться к власти.

Ключевые слова: алжирский кризис, деколонизация, освободительное движение, международная общность, независимость.

Olha Mitkina

ALGERIAN CRISIS AND RETURNING TO POWER OF SHARL' DE GAULLE

The article is dedicated to the problem of Algerian independence, which became one of the reasons leading to collapse of Fourth Republic and pushed de Gaulle return to power.

Key words: Algerian crisis, decolonization, movement for liberation, international society, independence.